

Avondland en identiteit: twee jaar later

Politiek

Sid Lukassen

Auteur en VVD-gemeenteraadslid

Begin 2015 debuteerde ik als jong VVD-gemeenteraadslid met *Avondland en Identiteit (Aspekt)*. Het boek trok al snel aandacht van invloedrijke figuren. Premier Rutte poseerde er mee en dr. Thierry Baudet schreef een voorwoord in de herdruk. Ook werd ik uitgenodigd om erover te spreken in het Europees Parlement voor de ALDE-groep. Nu voorts kort iets over de betekenis van dit boek, om vervolgens de analyse toe te passen op het Europa van vandaag. **Snijdt het werk nog steeds hout?**

Filosofie is haar eigen tijd in gedachten uitgedrukt. Als dit zo is, dan weerspiegelt het boek in ieder geval niet het gezellige kikkerlandje dat me in mijn jeugd werd beloofd. 'Avondland' is het overkoepelende begrip voor de geestelijke cultuur van de Europese beschaving. Europa is het Avondland dat met zijn westelijke ligging de grond verbeeldt waarachter de zon verdwijnt wanneer de avond valt. Voor de EU zou de avond weleens kunnen vallen in een andere zin: denk aan de Brexit, de Griekse schulden crisis en het gedoe met grondwettelijke hervormingen in Polen. Deze zaken scheppen samen met de migratiecrisis een perfect storm die het toneel klaarzet voor het uiteenvallen van de EU.

Europese eigenwaarde

Avondland en Identiteit biedt analyses van dergelijke bedreigingen waaruit ook is af te leiden wat nodig is voor een heropleving: een hedendaagse Renaissance. Het boek is mijn pleidooi voor een politieke strategie en identiteit die juist uitgaat van kracht en Europese eigenwaarde. Vandaag is de vraag aan de orde welke rol het liberalisme en de liberale partijen spelen in zowel het verval als de genoemde wederopstanding.

Toen ik *Avondland en Identiteit* in 2015 publiceerde was ik optimistischer over het Europees project. De stampende Russische laarzen, het opflakkerende islamfanatisme, Chinees neokolonialisme en etnische spanningen in de eigen binnenwijken zouden de Europeanen en hun leiders wel wakker schudden. Ik achtte het een kwestie van tijd totdat de Europese eigenwaarde was hervonden en er weer een realistische geopolitiek gevoerd zou worden.

Het compleet tegenovergestelde is sindsdien gebeurd. Via chantage met de migratiecrisis en gesteund door zijn voorhoede-stoottroepen in de Europese steden, drukt Erdogan (AKP) de Eurocommissarissen het mes op de keel. Wat betreft het uitgangspunt "samen sterk, een eendrachtig buitenlandbeleid" is de EU mislukt. Via het opkopen van staatsschulden door de ECB,

fiscale verruimingen en het Europese Stabiliteit Mechanisme is ook het economische uitgangspunt mislukt. Want we hebben dan wel een single market gekregen, wat vooral goed is voor multinationals, de middenklasse is echter de sigaar omdat de welvaartsvoorsprong van Noord op Zuid op deze wijze wordt genivelleerd. De Britten hebben hun hoop opgegeven en trekken zich terug.

Einde van ideële vrijheden is in zicht

Schandelijk is dat de mainstreampartijen geen moment de hand in eigen boezem steken wat betreft de populariteit van Trump, Farage, Hofer of Beppe Grillo. Onmiddellijk meten ze zichzelf de rol aan van een authentiek en integer moreel verzet, terwijl ze tegelijk de belangen van de toenemend gewantrouwde instituties, van de status quo blijven doordrukken. Politici die dit onbehagen stem geven, zoals Wilders en Le Pen, worden met rechtszaken kapotgemaakt, terwijl Zuckerberg met Merkel en Timmermans de handen ineenslaat om "hate speech en fake news op het internet aan te pakken".

Google-topman Eric Schmidt en Georges Soros delen dit standpunt. Soros betaalt het bureau Correctiv om, met toestemming van Facebook en de Duitse wet, "berichten van twijfelachtige herkomst" te verwijderen: in het bijzonder "negatieve berichten omtrent migranten". Voor wie is inzichtelijk wat wel of niet als 'nepnieuws' geldt? En op grond van welke criteria? Stef Blok (VVD) en Gert-Jan Seegers (CU) speuren ondertussen naar een wetsontwerp om columnisten op sociale media te beboeten, hierin gesteund door het CDA. Een kreet als "AZC nee" valt al gauw onder "discriminerende" of "polariserende" uitlatingen. Het einde van de ideële vrijheden komt niet eens van links: het gevaar komt uit het midden. Zeker ook de lager opgeleiden, die geen training hebben om hun onbehagen erudiet te verwoorden, zullen zich door deze censuurdreiging laten afschrikken om nog deel te nemen aan het publieke debat.

Degenen die we vandaag de "elite" noemen - het

establishment: zij die de juridische bovenlagen beheersen, de poppetjes op verkiesbare plaatsen op verkiezingslijsten aanwijzen, lobbyisten, culturbobo's en kosmopolitische CEO's – ondervinden hier zelf geen hinder van. Ze verkeren in veilige en welgestelde milieus; kinderen gaan naar de beste scholen. Bovendien zijn ze mobiel en hebben dus altijd een uitweg als de vlam in pan slaat. Psychiater dr. Esther van Fenema publiceerde recent over deze kosmopolitische elite: denk aan hoogopgeleide mensen die werken in hoge kantoortorens, en van daar veilig en wel neerkijken op de burka's die langzaam maar gestaag het straatbeeld inkleuren.

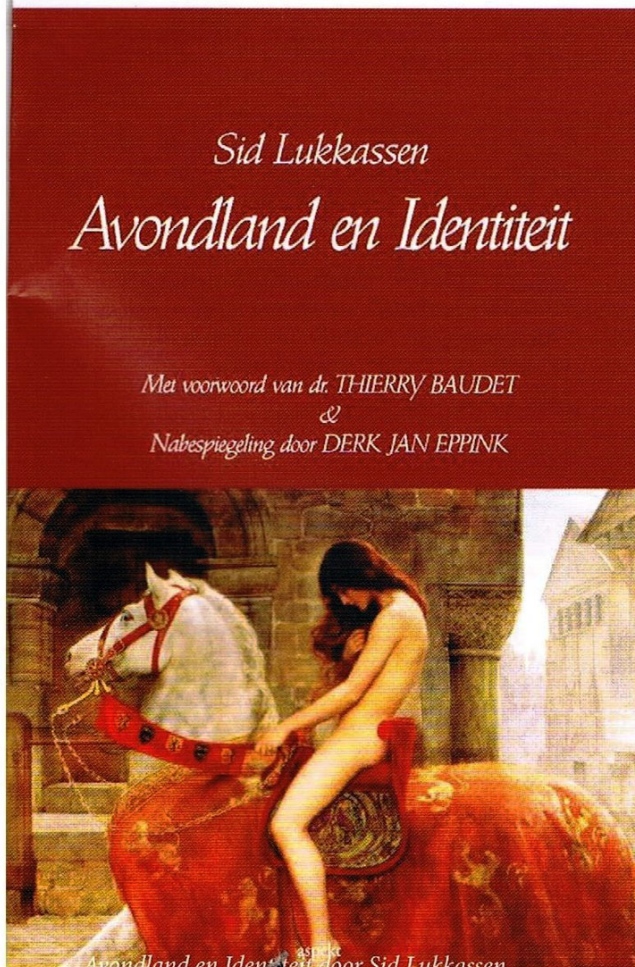
Etnische spanningen én economische tegenstellingen
In Brussel zag ik dit overigens met eigen ogen. Bij het

Berlaymont, waar de ambtenaren van de Europese Commissie werken, werd een beveiligde parkeergarage aangelegd. Van belastinggeld welteverstaan. De rest van de burgers moet de auto maar ergens op straat parkeren. Als er dan beschadigingen komen, bijvoorbeeld door hangjongeren, dan vragen burgers om handhaving en meer politie op straat. Vervolgens krijgen zij van de bovenklasse te horen dat ze "zich niet moeten laten leiden door angst", dat ze een "te autoritair wereldbeeld hebben" en "hun hart wat meer moeten openstellen voor de medemens". Aan het eind van de dag rijdt men zelf weg vanuit de veilige garage. Ik noem dit voorbeeld opdat u dit type bezwerende beeldtaal gaat herkennen en voortaan beseft welke klassenbelangen eraan ten grondslag liggen.

Naast de etnische spanningen in Europa tellen ook de economische: zoals het verdwijnen van kleine winkels waar jongeren vroeger werkten als eerste opstap naar de middenklasse. Hier maakten zij zich ook het arbeidsethos eigen dat hoorde bij de middenklasse. Vandaag worden dit soort zaakjes vervangen door grote ketens die via brievenbusfirma's en juridische loopholes vaak belastingen omzeilen. Voor de middenklasse is het, ook door de langzame afschaffing van contant geld, juist moeilijker om belasting te omzeilen. Jongeren krijgen hier geen werkzekerheid voor terug, maar tijdelijke flexcontracten en slecht betaalde stages. Die worden je aangesmeerd als "een investering in het eigen CV", terwijl je ondertussen loondrukkend concurreert met degene die het diploma heeft waar jij naartoe werkt. Dit alles remt bovendien gezinsvorming, waardoor de vergrijzing en de demografische volksvervanging er des te harder inhakken. Maar voor werkgevers is dit geen probleem: zij zien in de bevolkingsexplosie van Afrika (alleen al het land Nigeria heeft naar schatting door de VN in 2050 een inwonertal van 440 miljoen) een onuitputtelijk arbeidsreservoir.

Politiek gaat steeds meer over sfeerbeelden

Tegen de achtergrond van deze substantiële problemen probeert de gevestigde orde de politiek vooral over sfeerbeelden te laten gaan. Zoals ik ook in mijn nieuwste boek *De Democratie en haar Media* aantoon, wordt de kiezer niet aangesproken op een coherente set ideeën maar op associatieve beelden. Het beeld van een gemoedelijke, zonovergoten Koningsdag of een succesvolle Olympische Spelen. Lekker samen drinken op terras, doen alsof de sociale spanningen niet



bestaan. Gezelligheid. Wegkijken van de cultuurverandering. Het beeld is: genieten staat boven principes. De Koreaans-Duitse filosoof Byung-Chul Han (die ik eveneens in mijn proefschrift citeer), licht toe hoe onze ondergang ons wordt verkocht als optimisme: er is sprake van positiviteitsterreur, in die zin dat steeds wordt opgedragen om positief te denken. Tegenslagen worden herduid tot 'leermomenten' en het verlies van rechten heet plots 'omgaan met nieuwe uitdagingen'. Gebrek aan zekerheid heet 'wendbaarheid' of 'flexibiliteit'. De positiviteitsterreur drukt zekere zorgen in de taboesfeer: specifiek die zorgen die mensen vandaag doen nadenken over natievorming en nationale soevereiniteit.

Het liberalisme heeft de plicht om dit verval van ons Avondland te bestrijden. Dit gedachtegoed ontstond immers om de vrijheid van denken te waarborgen. Helaas ontdekten liberale politici dat tegen cultuurrelativisme strijden betekent dat zij zwaar tegen de stroom in moeten zwemmen, wat qua politieke carrière een groot afbreukrisico inhoudt (zie o.a. Guy Verhofstadt). Tegelijk maakt het wegvagen van de Europese identiteit dat multinationals generieke producten kunnen maken: minder onderscheid in product en marketing betekent lagere kosten, kleinere risico's en dus hogere winsten voor multinationals. Vanuit het frame "voor groei en banen!" gaan liberale politici hier wat al te makkelijk (opportunistisch) in mee.

Links en rechts verdeelden het speelveld

We kunnen wel stellen dat 'links' en 'rechts' het speelveld hebben verdeeld. Ten eerste heeft 'rechts' het cultureel-conservatieve thema laten vallen voor het economisch liberale thema. Dit om enerzijds de belangen van multinationals grenzeloos te kunnen dienen en anderzijds een grote kiezersgroep aan te spreken die vatbaar is voor een oppeppend tsjakkawereldbeeld, zoals eerder beschreven. Tegelijk heeft 'links' het economische thema van klassenmobiliteit losgelaten voor het cultureel-progressieve thema. Dit komt erop neer dat 'links' de hegemonie verkreeg op cultuurgebied (denk aan 'safe spaces', 'trigger warnings' en het schrappen van het woord 'allochtoon' door WRR en CBS), terwijl 'rechts' hegemoniaal is op economisch vlak (denk aan de bonuscultuur, privatisering, arbeidsmarktflexibilisering en de afname van solidariteit tussen werkenden onderling).

Links en rechts aanvaardden deze modus vivendi wat verklaart waarom multinationals ineens de Kerstwens inruilen voor 'fijne winterwensen'; idem dito voor Paaseieren en Zwarte Piet. Hierbij vormt de middenklasse een bliksemafleider: zij is nog enigszins geworteld in de burgerlijk-nationale cultuur en vormt, als spons van de koloniale erfzonde, de perfecte boeman voor progressieve activisten. Dit is voor rechts nuttig omdat de nadelen van de globalisering op dezelfde middenklasse worden afgewenteld. Op paradoxale wijze staan de nieuwe mosliminwoners van West-Europa hier zij aan zij met de kosmopolitische klasse,

omdat beide groepen niets hebben met de Nederlandse natiestaat en evenmin met de nationale cultuur. Het is hierom dat Wim van Rooy recent opmerkte: "Socialistisch links bevordert de immigratie bewust terwijl kapitalistisch rechts weinig tegengas geeft. Grote corporaties profiteren immers van meer concurrentie op de arbeidsmarkt. De middenklasse wordt verpulverd tussen beide kampen maar moet wel belasting blijven betalen. Als ze tegensputteren krijgen ze te horen: 'u bent fascistisch!'."

Conclusie: politieke hoofdthema's krijgen andere 'thuishavens'

"Wij mogen geen vleiers zijn van de democratie," stelde Leo Strauss, "juist omdat wij haar vrienden en bondgenoten zijn." Precies zo moet iemand die het liberalisme wil versterken juist de zwakke plekken laten zien. Wie zijn kinderen liefheeft, tuchtigt ze. Het eerder omschreven uiteendrijven van de politieke klassen zien wij terug in de Europese politiek. Bij de grote liberale fractie (ALDE) zijn de meest actieve leden vaak jongeren die bezig zijn met 'diversificatie', 'vrouwenrechten', 'klimaatverandering', enzovoorts. Het zijn mensen met een internationale vriendenkring die veel reizen en zichzelf als wereldburgers zien.

Dit kosmopolitische utopisme is een heel ander milieu dan dat van de kleine middenstander, waar nijverheid, zelfredzaamheid en spaarzaamheid de heersende waarden zijn. De liberale 'elite' is in die zin géén afspiegeling van haar voedingsbodem, de middenstand als liberale kiezersgroep.

Deze analyse zou weerlegd zijn zodra dit plots verandert, echter zo een kentering is niet in zicht. Dit onderstreept zowel de klassenvervreemding als het feit dat de as verandert: de klassieke liberale burgerlijk-kapitalistische thema's krijgen een ander politiek dak. Een partij als de VVD moet daarom reageren op de opkomst van FVD. Ofwel met een inhoudelijk antwoord en effectief beleid, ofwel met nóg meer sfeerbeelden en oppeppende "optimisme" retoriek. Ik vrees voor VVD-leden dat het dit laatste wordt. ■